

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Engelli Öğrenci Birimi Koordinatörlüğü

Sıfır Atık Proje Ortağı

4. ENGELLİ KADINLARIN SOSYAL HAYATA KATILIMI VE İSTİHDAMI ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

Çalıştayı organize eden ve Engelli Öğrenci Birimi Koordinatörü Öğr. Gör. Zuhal Özgenç Pek tarafından yazılan tutanakta yer alan sonuç bildirgesi aşağıda paylaşılmıştır.

Tarih:
30 Mayıs 2024

Yer:
Marmara Üniversitesi

Giriş

24 Eylül 2021 tarihinde düzenlenen ilk çalıştay serisi, engelli kadınlar ve engelliye bakım veren kadınların sosyal hayata katılımı ve istihdamına odaklanmıştır. Bu çalıştaylar, engellilik ve cinsiyetçi yaklaşımların kadınlar üzerindeki etkilerini, engelli çocuğu ya da yakını olan kadınların yaşadığı ayrımcılığı, yalnızlığı, stigma ve izolasyonu incelemeyi amaçlamaktadır. İlk iki çalıştayda, engelli kadınlar ve engelliye bakım veren kadınlar, akademisyenler, insan kaynakları profesyonelleri ve aktivistler bir araya gelerek sorunları tespit etmişlerdir.

Ortaya çıkan ihtiyaçların değerlendirilmesi ve en gerçekçi yaklaşımlarla çözümler üretilmesi için ilgili kamu kuruluşlarının temsilcileri de davet edilmiştir. Yaygın etki ve demokratik katılım sağlamak amacıyla, uluslararası kuruluşlar da 4. çalıştaya davet edilmiştir. 3. çalıştay raporundan çıkan gündem ile sürdürülebilir çözüm önerileri, devlet düzeyinde sistemleşecek mekanizmalar ve bu mekanizmaları hayata geçirecek kuruluşlar hakkında görüş alınmaya çalışılmıştır.

Katılımcılardan gündemi oluşturan sorulara hazırlanmaları ve cevaplarını toparlamış olarak gelmeleri istenmiştir. Gündemle birlikte önceki üç çalıştayın tutanakları ve sonuç bildireleri de paylaşılmıştır. Zamanı etkili kullanmak ve beyanların rapora açık ifadelerle girmesi için katılımcılardan özen göstermeleri rica edilmiştir.

İlk iki çalıştayda akademisyenler, engelli kadınlar ve engelliye bakım veren kadınlarla birlikte ihtiyaçlar ve durum analizleri yapılmıştır. Raporlar, sadece bilgilerin paylaşılmasıyla sınırlı kalmayıp, taleplerin hayata geçmesi için gereken mevzuat ve yasa çalışmaları için ilgili kamu yetkilileriyle bir araya gelinmiştir.

Sonuç bildirisinde yer alan aile dostu politikalar için STK'ların yapabileceği faaliyetler öğrenilmek istenmiştir. TBMM KEFEK katılımcısının önerisi üzerine, ILO, UNWOMEN ve UNICEF bu konuda davet edilmiştir. 3. çalıştay katılımcıları ve ENKAD ile birlikte, ILO ve UNWOMEN çalışmaya katılmışlardır.

Hükümetler arası kuruluş olan ILO ve UNWOMEN'den, BM Türkiye ofisleri oldukları için ülke bazında araştırma yaptıkları düşünülerek ve bu konuda verim alınabilecek STK ve olası STK çalışmaları ile ilgili bilgi ve öneriler beklenmiştir. Bu nedenle, STK katılımı için sadece çözüm odaklı cevaplar ve öneriler istenmiştir. Çalıştay sonrasında hazırlanan rapor, iki zoom kaydı, eş zamanlı iki cihazın ses kaydı ve iki raportörün notlarıyla hazırlanmıştır. Yapılan toplantı sonrasında, 3. çalıştayda elde edilen sonuç bildirgesinin teyidi ile ilk 3. Çalıştayda yapılan tespit ve önerilerimizin ne kadar isabetli olduğu anlaşılmış ancak asıl amacımız olan STK katılımına yönelik somut bilgi ve öneriler elde edilememiştir.

Aşağıda yapılan görüşmedeki konuşmaların deşifresi ve en sonunda da sonuç bildirgesi yer almaktadır.

GÜNDEM

1-3. çalıştayda dile getirilen ve sonuç bildirisinde ifade edilen; aile dostu politikaların geliştirilebilmesi için (mevzuat düzenlemelerinin yapılması amacıyla) sivil toplum kuruluşlarının yapabilecekleri savunuculuk faaliyetlerinin kapsamı/içeriği nasıl olmalıdır? Lobi faaliyetleri ve kamuoyu oluşturmak için hangi kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılmadı?

2-Engelli kadınlara ve engelliye bakım veren kadınlara ve aileye sağlanan sosyal desteklerin istihdama katılmalarında dolaylı negatif etkisini ortadan kaldırmak için ne gibi dengeleyici yöntemler, stratejiler, politikalar geliştirilebilir? Bunun için devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği olabilir mi? Olursa nasıl olur?

3-Engellilere ve özellikle engelli kadınlar için eşitliğin sağlanması, ayrımcılığın önlenmesi ve hak arama mekanizmaları konularında tüm toplumun bilinçlendirilmesi, bu bilinçlendirme faaliyetlerinin engellilik ve kadın-erkek eşitliğini kapsamı ve engelli kadınların hak arama mekanizmalarında cesaretlendirilmeleri amacıyla; kurumlar ve sivil toplum kuruluşları hangi çalışmaları yapabilirler?

4-Engelli kadınların ve kız çocuklarının istihdamda yer alabilmesi için eğitim ve iş hayatına aktif katılımcı olmaları amacıyla gerekli eğitim altyapısını oluşturulması bakımından devlet, üniversite ve sivil toplum kuruluşları ne gibi iş birlikleri yapabilirler? Bu iş birliklerinde ne gibi stratejiler izlenmeli ve planlamalar yapılmalıdır?

5-3.çalıştayda dile getirilen bakım evlerinde kalan kadınların istihdama katılması için paylaşılan çözüm önerilerinin hayata geçirilmesinde ve 3. Çalıştay raporunda yer alan İspanya'daki evde bakım sisteminin Türkiye'ye uyarlanması için ne gibi çalışmalar, düzenlemeler, iş birlikleri iyi yönetim bağlamında devlet ve sivil toplum kuruluşları birlikte neler yapabilir? Bu soruyu düşünürken sadece sistem geliştirmek için yasal düzenlemeleri değil bakım profesyonellerinin yetiştirilmesi için de geliştirilebilecek sistemleri de düşününüz.

SONUÇ BİLDİRGESİ

1-Ayrımcılıkla ilgili Türk Ceza Kanununun 122. maddesindeki "nefret" saikinin yasadan çıkarılması gerekmektedir.

2-İşkur'un iş hayatına katılım ve girişimcilik için sağladığı verdiği hibeler var. Finansal desteğin yanı sıra eğitimci desteği, ekipman desteği kurulum desteği de veriliyor. İlgili açıklamalar ve şartlara göre de destek teknolojiler de sağlanıyor. Haziran'a kadar başvuruları devam ediyor. 400.000 TL'ye e kadar engelli raporu olan kişiler başvuru yapabilir. Bunun yanı sıra yine İŞKUR meslek eğitim kursları da düzenlenmektedir.

KOSGEB ve Kalkınma Ajanslarından destek alınabilir. Özellikle BM'nin sürdürülebilir işler kapsamında girişim yapan kadınlara öncelik tanınabilir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Avrupa Birliği fonları ile desteklediği projeler var. Bunlardan biri olan Woman-up projeleri model olarak alınabilir. Birkaç ay içerisinde proje başlayacak olan bu projelerde, evde çocuğu olup iş hayatına katılmak isteyen kadınlara böyle bir miktarda finansal ödemeler yapılıyor.

Sadece yukarıda bahsi geçen kurumlar ve hibeleri değil, bu ve bu ve buna benzer hibelerin medya ve sosyal medya aracılığıyla duyurularının yapılması gerekmektedir. Ayrıca, bu gibi hibeleri veren kurumların takip edilmesi için kurum ve verdikleri hibe envanterlerinin de hazırlanarak kamuoyu ile medya ile paylaşılması fırsatların kaçmaması ve hibelerin değerlendirilmesi için fayda sağlayacaktır.

STK'lara bu bilgilerin verilmesi, gerek nokta atışı ilgili kişilere ulaşması gerekse bilginin STK'ların kendi ağları ve sosyal medyalarından da yaygın duyuru için fayda sağlayabilir.

3-Engelli kadınlar ve engelliye bakım veren kadınlar ile ilgili yapılan emsal teşkil eden ve sosyal politikalar ile sürdürülebilirliğe uygun projeleri pilot uygulama olarak değerlendirip, yayınlaması ve yerleşmesini sağlamak gerekir.

4-Engelli Kadın istihdamında düşüklüğün sebebinin kota sistemi değil, engelli kadınların ekpps sınavına başvurularındaki düşük oran ve engelli kız çocuklarının desteklenmesi tespitine dayanarak, kız çocuklarını eğitimlerinin ve kişisel olarak kuvvetlendirilmesi için okullardaki mekânsal, bilişim, destek teknoloji ve akademik-sınav uyarlamalarının geliştirilmesi ve olmayanlarda da düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.

5- Yapılacak projeler ve pilot uygulamalarda engelli bireylerin durum tespitlerinin yapılması ve aynı zamanda görüşlerinin alınarak projelerin yapılması gerekmektedir. Proje ile sadece dönemlik küçük bir kitle yerine sürdürülebilirliği mümkün olan projelerin desteklenmesi faydalı olabilir. Bunun için ilgili STK'lardan fikir alıp proje yapılmadan önce strateji ve planlamaların yapılması, soru ağacının birçok paydaşın görüşleri ile çıkması ve somut faydaya ulaşılması ve etkili paydaşların seçilerek projelerin yapılması etkili faydayı sağlayabilecektir.

6- Engellilik konusu, siyaset üstü bir konudur. Bu nedenle, belediyeler, bakanlıklar, sivil toplum örgütleri ve üniversiteler bir araya gelerek komisyonlar oluşturmalı ve yerel yönetimlerle iş birliği yapmalıdır.

7-Marmara Üniversitesi'nin önderliğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında STK'ları da bir araya getirerek büyük bir çalıştay düzenleyip, her alandaki çözüm önerilerini almak üzere bir araya gelme önerisi paylaşılmıştır. Yapılacak çalıştaya davet edilecek STK'ların kurumsal kalite anlayışına uygun şekilde çalışan ve üretimleri olan STK'ların davet edilmesi, sorunlarını tekrarının dile getirmekten öteye giderek, amaç ve hedeflere yol gösterecek ve rol alacak kapasitede olmasına dikkat edilmelidir.

8- İster eğitim kurumu isterse, kamu veya özel sektör olsun, kurum ve kuruluşlar kendi bünyelerinde engelli departmanı oluşturarak erişilebilirlik, makul uyumlaştırma, hak takibi, arabuluculuk bakımından hizmet verecek kapsayıcılık birimlerinin oluşturulması için çalışmalar yapılmalıdır. 3. Çalıştay sonuçlarında yer verilen bu bilgiyi bu tutanak boyunca birkaç defa dile gelmektedir. Bu departmanlar ayrıca işveren ve tüm çalışanlara eğitim vermelidir.

9-Kamu ve özel sektördeki tüm kurum ve kuruluşlarda işveren ve çalışanların tamamına engellilik farkındalığı, haklar, destek teknolojiler, erişilebilirlik, iletişim, makul uyumlaştırma üzerine eğitimler zorunlu hale getirilmeli. Kurumsal olarak Marmara Üniversitesi'nin tüm mensuplarına bilgilendirme yapmak üzere hazırlanan kılavuz içeriği http://dosya.marmara.edu.tr/eob/ENGELLI_10.04.17.pdf güncelleştirilip geliştirmek üzere fikir alınabilir ve oluşacak eğitim içeriği farklı engel gruplarını temsil eden STK'lar ile bir araya gelerek hazırlanabilir. Bunun için model olarak İngiltere'de 2000' yılından beri yapılan bu uygulama alınabilir.

10- Engelli bireylerle ilgili verilerin etkin bir şekilde toplanması ve analiz edilmesi için mevcut kurumlar veya Cumhurbaşkanlığı bünyesinde yeni bir başkanlık oluşturulabilir. İlk olarak, ağır engelli çocuğu olan kadınlar ve genel olarak engelli bireylerin sayısının tespit edilmesi gerekmektedir. SGK, bu verilerin en etkin kaynağı olabilir. Üniversitelerle iş birliği yaparak veriler daha düzenli hale getirilebilir ve ilgili makamlara anlamlı geri bildirimler sunulabilir. İstatistikçiler, ekonomistler ve sosyal bilimciler verileri analiz ederek raporlar oluşturmaktadır. Bu veriler, korelasyon ve regresyon analizleri ile anlamlandırılmalı ve çözüm önerileri sunulmalıdır.

11- Sağlık araştırmalarındaki engellilikle ilgili 6 soruluk setin işgücü araştırmalarına eklenmesi, veri ve araştırma eksikliğini gidermeye yardımcı olabilir. İşgücü araştırmaları, gelir ve yaşam koşulları hakkında çok detaylı veriler içerirken, engellilikle ilgili ayrıntılı veriler

bulunmamaktadır. Bu soruların eklenmesi, üniversiteler ve araştırmacılar için önemli bir kaynak sağlayacak ve Avrupa ile karşılaştırılabilir veriler elde edilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu sayede, kaç engelli bireyin olduğu değil, her bir engelli bireyin hangi ilde, hangi engel grubunun neye ihtiyaç duyduğunu belirlenebilir. Bu veriler ile engelli bireylerin ihtiyaçlarına daha doğru çözümler üretilmesi sağlanabilir.

12- Engelliye bakım veren kadınları desteklemek üzere sağlık araştırmalarında engelli bireylerin sayısından ziyade, bireysel ihtiyaçlarının belirlenmesi önemlidir. Tüm bu çalışmaların amacı, eşitlikçi, erişilebilir ve karşılanabilir bakım hizmetleri sağlanabilir.

13- Engelli bireylerin iş hayatında işveren ve çalışanlar olarak düzenlemelerin yapılacağı ve yönetileceği engelli departmanların (Kapsayıcılık departmanı olarak da adlandırılabilir), tabii olacağı destekli istihdam ve makul uyumlaştırma için yasa hazırlanmalıdır. Bu yasa da yer alacak makul uyumlaştırma için takip edilecek yola istinaden farklı engel gruplarından STK'lar bir araya getirilerek bilgi alınmalıdır.

14- ILO'nun Çokuluslu İşletmeler ve Sosyal Politikaya İlişkin İlkeler Üçlü Bildirgesi ve Çokuluslu Şirketler için Sorumlu İş Yönetimine İlişkin OECD Rehberi doğrultusunda, Türkiye'de "sorumlu işletme yönetimi" yaklaşımının benimsenmesi için çalışmalar yapılması faydalı olacaktır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü altında kurulan OECD Türkiye Ulusal Temas Noktası ile iletişime geçilerek, sorumlu işletme yönetimi ve engellilik konularında ortak çalışmalar yapılabilir.

15- Esnek çalışma ve mesleki eğitim çeşitliliğini artırarak, bireylerin istihdam edilme olasılığını yükseltilebilir. İşgücü piyasasını iyi kontrol edip, kişisel yetenek ve performans değerlendirmesi yaparak, kişiye özel kariyer planları oluşturmalıdır Bu, sadece 8 saatlik çalışmaya veya evden çalışmaya odaklanmak yerine, farklı mesleklerdeki ihtiyaçları ve fırsatları da değerlendirmeyi sağlar.

16-Ulaşılabilir bakım hizmetleri ve desteği verilmesi için belediyelerle iş birliği ile gündüz bakım merkezleri STK, Sosyal Hizmetler ve belediye iş birlikleri sağlanabilir. Ancak, sağlanacak imkanlar yerel yönetimlerin bakış açısına ve önceliklerine bağlı olarak değişebileceğinden, sistematik ve standardize bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Yapılacak bir pilot uygulama ile her belediyenin uygulayabileceği standartlar oluşturulmalıdır.

17- Engelliler için sağlanan imkanlar, haklar, fırsatlar ve kurumlar hakkında sistematik ve düzenli bilgilendirmeler yapılmalıdır. Bu süreçte iletişim araçlarının ve aile eğitimlerinin rolü çok büyüktür. Kamu spotları hazırlanarak, bu konuda büyük bir sorumluluğu bulunan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın desteğiyle yayımlanabilir. Kamu spotları, engellilerin ve vatandaşların haklarını öğrenmeleri açısından son derece etkili olabilir.

18- ILO tarafından profesyonel kalite anlayışı ile çalışan STK'ların araştırılarak bir sonraki çalışmalara davet edilmek üzere Marmara Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi ve Marmara Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Alanda Kadın Araştırmaları Merkezi ile paylaşılacaktır..